

Jongeren en de kerk in een tijd van shopcultuur

Inleiding

Hoe verbinden we onze jongeren duurzaam aan de christelijke gemeente? Dat is de vraag waar we met elkaar voor staan. En dat is geen eenvoudige vraag. Om op dit thema wat meer grip te krijgen geef ik eerst enkele typering van de samenleving en de jongeren daarin. Daarna maak ik een toespitsing op kerkelijke jongeren uit wat recente onderzoeken. Tenslotte komt het hoofdthema weer terug: het zich willen geven van onze jongeren aan de kerk en daarvoor ook verantwoordelijkheid willen dragen.

Belevingssamenleving

Wij leven in welvaart, zelfs in de huidige crisis. Voor ons is de voorziening in onze basisbehoeften, de middelen van bestaan, over het algemeen gegarandeerd. Daardoor treden andere behoeften op de voorgrond. Wie naar de supermarkt gaat om een stuk zeep te kopen (basisbehoefte in het kader van de hygiëne) bemerkt al spoedig dat deze simpele behoefte hem onvoldoende redenen aanreikt om een keuze uit het aanbod te maken. Pas wanneer hij zijn basisbehoefte aanvult met op beleving gerichte extra kwaliteiten, kan hij een eventuele keuze maken: "wilde frisheid", milde zachtheid" of bijv. milieuvriendelijk. Dat wil zeggen dat niet langer het feit dat we in ons levensonderhoud kunnen voorzien, centraal staat, maar vooral de vraag wat die middelen van bestaan ons doen en ons opleveren. Met andere woorden, het gaat om de meerwaarde in het persoonlijke gevoel, in de persoonlijke beleving.

Eigenlijk zien we hier een vervulling van wat de psycholoog Maslov stelde. Hij is bekend geworden vanwege zijn behoefte piramide.

Niveau 1 gaat over de basale lichamelijke behoefte: eten, drinken, slapen.

Niveau 2 gaat over veiligheid.

Niveau 3 gaat over liefde en verbondenheid.

Niveau 4 houdt zelfwaardering, succes, status en zelfrespect in.

Niveau 5 gaat over waarden als moraliteit, evenwicht, oprechtheid.

En Maslov hangt de stelling aan dat maar betrekkelijk weinig mensen tot niveau 5 komen. En toch zijn dat de echte volwassenen, de mensen die boven zichzelf uit verantwoordelijkheid kunnen dragen. Volgens Maslov blijven de meeste mensen ergens hangen tussen niveau 3 en 4.

De huidige generatie jongeren heeft de eerste 3 niveaus bij wijze van spreken al bij de geboorte cadeau gekregen. Ze stromen zogezegd in op niveau 4 en velen daar blijven daar lang of zelfs hun hele leven in hangen: behoefte aan waardering, status, erg met zich zelf bezig, zeer veel behoefte aan bevestiging en maar moeizaam te overtuigen van de gedachte dat ze niet het middelpunt van de wereld zijn.

Jongeren en informatie

Jongeren zijn 3,5 uur per dag bezig met media excl. social media en sms-en. Daarvan lezen ze 11 minuten de krant en kijken ze 2 uur TV. Die tijdsaanduidingen zijn overigens wel lastig omdat veel van deze activiteiten gelijktijdig plaatsvinden.

Nieuws wordt voor 79% van de TV gehaald, gevolgd door 71% van internet. De krant is goed voor 42%. Belangrijke eisen voor jongeren aan een nieuwsbron zijn: onafhankelijk van tijd en

plaats en snel. Het gaat daarbij niet om de analyse en duiding, maar veel meer om humaninterestverhalen.

Vergelijk dat eens met de oudere generatie: om 20.00 uur klaar zitten voor het journaal, een krant voor een bredere uitwerking van de nieuwsfeiten en een eerste commentaar, en een weekblad voor achtergronden en opinievorming. Het overgrote deel van de jongeren heeft hier maar één typering voor: saai!!

Jongeren en religie

Spreeken over ontkerkelijking is onder ons al veel gedaan. Toch nog enkele cijfers. 79% van de jongeren gaat zelden tot nooit naar de kerk, 8% minimaal 1 keer in de week, de overige 13 af en toe. 70% van de jongeren in Nederland zegt dat religie niet belangrijk voor ze is. Een wat meer diepgaand onderzoek laat zien dat 15-20 % van de jongeren zijn identiteit ontleend aan religie, maar onder die 15 tot 20% is ongeveer de helft orthodox protestant, de andere helft is moslim, hindoe of jehovagetuige. De meesten zijn overigens niet tegen geloven, maar ze staan er onverschillig tegenover. Natuurlijk lopen ze ook tegen de grote levensvragen aan. Maar daarmee gaan ze niet naar de Bijbel of de dominee of de rabbi of imam, maar ze googelen en bespreken die binnen hun sociale netwerken. Ze gaan niet naar de top van de piramide, maar ze gaan horizontaal door alle wereldgodsdiensten en levensbeschouwingen heen. Dat is dan ook de verklaring dat 60 tot 80% van de jongeren wel iets heeft met religieuze gevoelens. En dat iets maakt onderdeel uit van de zapcultuur: je gebruikt het zolang het bevrediging geeft en daarna ga je op zoek naar iets anders. Religie als duurzame waarde buiten je zelf, laat staan als vrucht van Goddelijke openbaring is zeldzaam geworden. En dogma's zijn helemaal uit de boze.

Onze jongeren

Het zal duidelijk zijn dat deze tendensen ook aan onze jongeren niet voorbij gaan. Ze vormen als het ware een belangrijke en invloedrijke bedding waarin ze leven. Zij ademen deze wereld, dit gedrag, deze manier van denken ook in. En de vraag doet zich voor of onze traditionele antwoorden daar voldoende tegenwicht in kunnen geven. Recent zijn enkele onderzoeken onder onze jongeren verschenen. Ik noem die van Wim Fieret, lector identiteit aan het Hoornbeek College over Verbinders, schakelaars en ontkoppelaars en het onderzoek van Eline de Wilde, docent godsdienst aan het Hoornbeek College. Ik geef van beide onderzoeken enkele kernpunten door. Allereerst de duiding van verbinders, schakelaars en ontkoppelaars.

Verbinder: iemand die op een serieuze manier probeert zijn dagelijkse leven te verbinden met de waarden en normen van de Bijbel. Voor hem is de Bijbel de bron die voor zijn leven van beslissende betekenis is.

Schakelaar: iemand die switcht tussen de Bijbelse en niet-Bijbelse waarden en normen. Voor hem is de Bijbel één van de bronnen die voor zijn leven betekenis heeft.

Ontkoppelaar: iemand voor wie de Bijbel vrijwel geen betekenis meer heeft voor het dagelijkse leven.

Fieret trekt enkele conclusies uit zijn onderzoek: het grootste deel van onze jongeren bestaat uit schakelaars, het kleinste deel uit ontkoppelaars. De verbinders, in aantal toch duidelijk de tweede groep, laat het minste van zich horen. Een belangrijke conclusie van Fieret is ook dat veel meer dan vroeger onze jongeren een reeks van tegengestelde invloeden ondergaan die het bemoeilijken om tot een heldere overtuiging te komen.

De masterscriptie van Elline de Wilde onderzoekt de identiteitsontwikkeling bij jongeren op het Hoornbeek College. Het viel haar op dat ondanks de vele uren godsdienst er toch maar betrekkelijk weinig kennis van de gereformeerde leer bij haar jongeren echt geïnternaliseerd was. Zij ontdekte dat liggingsverschillen en levensbeschouwelijke conflicten de reformatorische zuil uiteendrijven en voor veel verwarring zorgen bij jongeren. Het niet kunnen omgaan met verschillen

door ouderen is een belangrijke oorzaak van het niet eigenen van de kernen van de gereformeerde leer. Door het gekissebis over bijzaken ontdekken jongeren niet meer wat hoofd- en bijzaken zijn. Ook ontdekte zij dat een gebrek aan flexibiliteit hier voor problemen zorgde. Haar onderzoek toont aan dat veel mbo-ers forse hinder ondervinden van de vaak moeilijke taal zowel van de Bijbel en de belijdenisgeschriften maar ook van de ambtsdragers bij de catechese en van de prediking. Vele ouderen hebben niet voldoende door dat dit bij deze jongeren een oorzaak van afhaken is. Sommigen trekken uit het feit dat zij veel niet begrijpen zelfs de conclusie: dan zal het wel niet voor mij zijn.

Een derde oorzaak die zij noemt, is de groeiende generatiekloof. De ontwikkelingen gaan heel snel en nogal wat opvoeders hebben te weinig kennis van de leefwereld van onze jongeren om voor hen een gezaghebbend gesprekspartner te zijn. We komen nogal eens te snel met onze antwoorden en ons begrip van hun vragen, terwijl we nog ver verwijderd zijn van het echte luisteren en inleven.

Enkele antwoorden

Een belangrijk antwoord ligt in de invulling van het begrip identificatiefiguur. Wezenlijk voor alle tijden blijft authenticiteit als mens en als christen. En dat houdt in dat jongeren aan ons zien, dat we echt op de wezenlijke zaken betrokken zijn, maar ook dat we op hen betrokken zijn. Dan hebben we een innerlijke overtuiging, niet omdat wij iets vinden maar omdat de Heere ons overtuigd heeft dat wij geen kunstig verdichte fabelen zijn nagevolgd. Maar dan weten we ook van strijd, strijd in ons concrete dagelijkse leven, dat wij mensen van vlees en bloed zijn, kwetsbaar, zondig en beperkt. Dat proeven onze jongeren. Dat dwingt respect af. Dat is het eerste en dat is van alle tijden. Maar deze tijd vraagt om iets meer. Het vraagt ook om naast de jongeren te gaan staan vanuit verlegenheid om samen te zoeken naar een begaanbare weg te midden van de vele complexe zaken die zich in toenemende snelheid aan ons voordoen. En die attitude is niet van alle tijden. Die is kenmerkend voor deze tijd. Dan weten we zaken in een aantal gevallen niet. Misschien herkent u het wel wat ik u nu vertel vanuit mijn eigen huiselijke kring. We hadden best nagedacht in huiselijke kring over euthanasie en daarover ook een Bijbels standpunt. Maar toen mijn dochter de verpleging in ging en met de werkelijkheid van het volle leven op dat punt te maken kreeg, hebben we samen een zoektocht moeten maken die misschien wel nooit helemaal voltooid wordt, maar waarbij we toch stap voor stap opnieuw handvatten ontvingen in heel concrete ethische dilemma's.

En daar gaat het nu bij jongeren om. Zowel het uitstralen van een innerlijke en doorleefde overtuiging bij hun opvoeders als de gave om samen met hen zoektochten te maken die de relevantie van de Bijbelse boodschap in hun concrete leven duidelijk maakt, zijn geen geringe middelen in Gods hand om hen te helpen bij het opbouwen van een echte eigen christelijke identiteit. En dit is niet zomaar een plus, zo in de trant van: fijn dat sommige mensen dat extra in huis hebben. Nee, naar mijn stellige overtuiging is dit plus voor onze jongeren levensnoodzaak. Dat is de middellijke weg om bij onze jongeren het geloof in het gezag van de Schrift te onderhouden. Immers waar de relevantie van Gods Woord voor hun leven van alle

dag wegvalt, valt op den duur het Schriftgezag in hun leven weg, en wordt God iets van de traditie, van grootmoeder.

Maar waar de opvoeders er met Gods hulp in slagen om als identificatiefiguur duidelijk te maken hoe Gods Woord ook in allerlei nieuwe situaties relevant is, dan worden er door Gods genade bij onze jongeren grote gedachte van dat Woord, ja van de God van dat Woord geboren.

Een tweede belangrijk element is het narratieve in onze overdracht. Steeds meer wordt duidelijk dat de opvoeder twee oren moet hebben. Met het ene luistert hij naar de Schrift, wordt hij gevoed vanuit het Woord in een nauwgezette omgang met de Heere, met het andere hoort hij naar wat er in de samenleving en onder jongeren leeft. En die twee moet hij bij elkaar brengen in een stukje geestelijke leiding aan onze jongeren. Korte stukjes biografie die illustreren wat de Bijbel dan voor concrete betekenis heeft in een concrete gebeurtenis en wat dat met een persoon doet, dragen enorm bij aan internalisering. Een verhaal aan tafel van een vader over zijn worsteling met een ethisch dilemma op zijn werk en hoe hij daarin Bijbels onderwijs kreeg en daarnaar handelde, doet meer dan welke theoretische beschouwing dan ook. Wel is het belangrijk om die narraties te borgen in algemene waarheden. Anders blijft het te gefragmenteerd. Eigenlijk hebben onze jongeren schreeuwend behoefte aan opvoeders die hen in woord en gedrag laten zien hoe op een positieve wijze te leven als christen in hun wereld.

Fieret verwoordt dat zo:

‘De persoon van docent is van belang. Als hij er in slaagt om verbinding te leggen met jongeren door naast hen te gaan staan, naar hen te luisteren en tegelijkertijd zich te positioneren als een richtinggevende opvoeder die in een gezagsrelatie tot hen staat, functioneert hij als een betekenisvolle ander. Hij is dan dus meer dan een vakdocent die kennis overdraagt en vaardigheden aanleert. Belangrijke instrumenten voor professionalisering van de mensen voor de klas en hun leidinggevendenden, zijn reflectie op het eigen gedrag, regelmatig feedback via evaluaties van leerlingen en het gesprek met collega’s over de manieren en het resultaat van toerusting en vorming.’

Terug naar de kernvraag

Het zal duidelijk zijn dat we de kernvraag over het duurzaam verbinden aan de christelijke gemeente alleen maar kunnen beantwoorden vanuit de toegevoegde waarde die vanuit de kerk aan onze jongeren geboden wordt. Daar waar de prediking met onze jongeren in dialoog gaat, zodat zij ervaren dat het werkelijk over hen en hun leven gaat, daar waar de relevantie van het Woord van God en daarmee van de God van het Woord in Christus zichtbaar wordt gemaakt, daar waar in de catechese de overdracht van de geloofsleer het karakter krijgt van samen de schatten van de Bijbel ontdekken, daar ontstaat binding met de kerk, met de christelijke gemeente. Als dan bovendien een praktisch gemeentelven wordt ingevuld waarbij het er zijn voor elkaar en het benutten van elkaar in elkaars kracht, dan ontstaan de gewilligheid om in de gemeente verantwoordelijkheden op te pakken. Intussen is de werkelijkheid weerbarstig. Misschien komen we iets dichtbij mijn droom van de christelijke gemeente als de secularisatie voltooid is, als de echte fronten helder zijn en de strijd ook daadwerkelijk gaat om waar het om moet gaan.

Vraag:

Veel van de oudere generatie voeden nog op met als referentiekader leven in een land met een christelijke meerderheid. Onze jongeren leven met een heel ander referentiekader. Voor hen is de geseclariseerde samenleving veelal realiteit. Dat veroorzaakt nogal wat kortsluiting. Hoe komen we hier verder in?

referaat COGGG conferentie